№ 8 ՇԱԲԱԹ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 21 — 1889 — ՇԱԲԱԹ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 21 № 8

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ՆԵՐԿԱՅ 1889 ԹՒԻՆ
„ՄՇԱԿ"
ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն ոգւով և նոյն պրօգրամայով։ Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում Թամամշևի տունը)։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աւստրիական Թագաժառանգի մահը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վտանգաւոր ախտը. Մի հաղորդութիւն. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տեղական ինքնավարութիւնը Անգլիայում. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Բժշկի զրոյցները.

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԹԱԳԱԺԱՌԱՆԳԻ ՄԱՀԸ

—

Աւստրիական թագաժառանգ պրինց Ռուդոլֆի յանկարծակի մահը ահագին սուգի մէջ դցեց աւստրիական կայսերական տունը, աննկարագրելի շփոթ և յուզմունք առաջ բերեց թէ Աւստրիայի մայրաքաղաքում, Վիեննայում, և թէ ամբողջ կայսրութեան մէջ։ Երիտասարդ իշխանը (նա ծնվել է օգոստոս ամսին 1858 թւին, ուրեմն դեռ 31 տարեկան չէր), բոլորովին առողջ գնում է յունվարի 17-ին, իր սվիտայով Բադընից ոչ հեռու գտնված Մէյերլինգ անուանված ամրոցը, որպէս զի այդտեղ որս անի, իսկ յունվարի 18-ին Վիեննայում հեռագիր է ստացվում, որ Ռուդոլֆը յանկարծակի վախճանվեց։ Վաղ առաւօտեան նրան արդէն մեռած և նոյն իսկ սառած գտան իր անկողնի մէջ։

Ռուդոլֆ իշխանի մահվան մասին Վիեննացիք սկսել են ամեն տեսակ ենթադրութիւն անել. ամբոխը տենդային յուզման մէջ, լցրել է մայրաքաղաքի փողոցները և բերանից բերան պտտվում են ամեն տեսակ լուրեր դժբաղդ իշխանի մահվան պատճառների մասին։ Ոմանք ասում են թէ նա վայր է ընկել կառքից, միւսները թէ նա որսի ժամանակ մի որսորդից անզգուշութեամբ վիրաւորված է եղել, վերջապէս ամենահաւանական են համարում, որ Ռուդոլֆ իշխանը քնած ժամանակ հարուածից կամ սրտի պայթիւնից մեռաւ։

Երիտասարդ Ռուդոլֆ իշխանը շատ սիրված էր Աւստրիայում, ինչպէս և աւստրիական ամբողջ թագաւորական տունը։ Բացի նրանից, որ ամբողջ աւստրիական կայսերական տունը և այժմեան կայսրը մեծ ժողովրդականութիւն ունեն Աւստրիայում, հանգուցեալ Ռուդոլֆ իշխանը յատկապէս սիրված էր բազմացեղ աւստրիական հպատակներից, որպէս գեղարուեստների և գրականութեան անկեղծ բարեկամ և հովանաւորող։ Դեռ նորերումս հանգուցեալ իշխանը իր հաշւով հրատարակեց ուսումնականների մի թանգագին ժողովածու, որի նիւթն էր Աւստրիական կայսրութիւնը կազմող բոլոր երկիրների և նրա հպատակ ազգերի մանրամասն ուսումնասիրութիւնը։ Այդ աշխարհագրական-ազգագրական նշանաւոր գրքի առաջաբանը ինքն իշխան Ռուդոլֆն էր գրել։

Նորերումս իր կնոջ, իշխանուհի Ստեֆանիայի հետ, ճանապարհորդելով Գալիցիայում, Հերցեգովինայում, Բօսնիայում և Աւստրիայի ուրիշ նահանգներում, իշխան Ռուդոլֆը ամեն տեղ ոգևորութեամբ էր ընդունվել Աւստրիայի բազմացեղ ազգաբնակութեան կողմից։ Հանգուցեալ իշխանը յայտնի էր իր լուսաւոր գաղափարներով, իր համբերող ոգով. նա իրաւամբ կարող էր Հաբսբուրգեան տան նշանաւոր ներկայացուցիչ համարվել, քանի որ հաւատարիմ հետևող էր այն աւանդական քաղաքականութեան, որը դարերից ի վեր աւստրիական թագաւորող ընտանիքի յատկանիշն է կազմում,—հաւասար աչքով նայել աւստրիական բոլոր հպատակների վրա, ինչ ազգութեան ու կրօնի և պատկանէին նրանք, մի և նոյն ժամանակ տալ իւրաքանչիւր ազգութեանը՝ կատարեալ իրաւունք իր ներքին, նահանգական ինքնավարութիւնը վայելելու։ Յարգել կայսրութիւնը կազմող իւրաքանչիւր ազգութեան ինքնավար իրաւունքները, նրա հաւատը և լեզուն, յարգել նրա նահանգական շահերը,—դա էր միշտ Հաբսբուրգեան տան քաղաքական համոզմունքի դաւանանքը։

Եւ հանգուցեալ երիտասարդ իշխան Ռուդոլֆ մոլեռանդ հետևող և գաղափարակից էր աւստրիական թագաւորող տան աւանդական քաղաքականութեան։ Այդ պատճառով նրա վաղաժամ մահը մի զգալի հարուած է, մի անփոխարինելի կորուստ է Աւստրո-Ունգարիայի հպատակ բազմաթիւ և բազմացեղ ազգութիւնների համար։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԱԽՏ

—

Վերջին երկու տարվայ ընթացքում Անդրկովկասում կատարվող զինուորագրութիւնը վերջնականապէս հաստատեց, որ մեր երկրի գիւղական ազգաբնակութեան մէջ արդէն բաւական տարածված է մարդկային ցեղի մէջ յայտնի ամենասոսկալի վարակիչ հիւանդութիւններից մէկը,—ս ի ֆ ի լ ի ս ը։

Սիֆիլիսի գոյութիւնը նոյն իսկ մեր գիւղական ժողովրդի մէջ՝ շատ էլ անսպասելի նորութիւն չէ կարող համարվել։ Ուշադրութեամբ հետևելով զանազան կողմերից ստացված լուրերին, տեղեկութիւններ հաւաքելով այնպիսի բժիշկներից, որոնք այս կամ այն նահանգում կամ գաւառում պաշտօն վարելով՝ միջոց են ունեցել ուսումնասիրելու ժողովրդի մէջ տարածված հիւանդութիւնները, ականջ դնելով գաւառական երիտասարդութեան հաղորդած տեղեկութիւններին, և վերջապէս աչքի առաջ ունենալով կենդանի օրինակները,—շատ հեշտ էր համոզվել, որ յիրաւի սիֆիլիսը տարածված է Անդրկովկասի շատ կողմերի ազգաբնակութեան մէջ, որքան էլ այդ տեսակ համոզման գալը անդուրեկան լինէր մարդու համար....

Զինուորագրութիւնը ոչ թէ միայն ապացուցեց այդ դառն և կորստաբեր երևոյթը, այլ մինչև անգամ փաստերով ցոյց տուեց, որ այդ վտանգաւոր հիւանդութիւնը աւելի է տարածված ժողովրդի մէջ, քան թէ առաջին անգամից կարելի էր կարծել։

Ցաւում ենք, որ ստատիստիկական ճիշդ թւեր չունենք մեր ձեռքի տակ այս րոպէին, որպէս զի կարող լինէինք պերճախօս խօսքերով ցոյց տալ թէ այդ հիւանդութիւնը որքան է առաջ գնացել, և յատկապէս ո՛ր գաւառում և ո՛ր գիւղերումն է աւելի զարգացել....

Այդ սոսկալի հիւանդութեան ծագումը, ի հարկէ, շատ մութ չէ կարող լինել։ Գիւղական ժողովրդի յարաբերութիւնը քաղաքների հետ, գիւղից քաղաք եկած զանազան մշակների, և գործակատարների վատ կենցաղավարութիւնը

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԲԺՇԿԻ ԶՐՈՅՑՆԵՐԸ

III

Հանրամատչելի գրքոյկների վիճակը.—Հասարակութեան անտարբերութիւնը տարափոխիկ հիւանդութիւնների վերաբերմամբ.—Քութէշի հիւանդածին թոյնի յատկութիւնը և տարածման եղանակը.—Հիւանդածին թոյների էութիւնը.—Ծածուկ շրջան.—Քութէշի հիւանդութեան պատկերը.—Նախանշանների շրջանը.—«Դուրս տալու շրջանը»։

—

Խոստմունքիս համաձայն պիտի խօսէի տարափոխիկ հիւանդութիւնների վարակիչ սկզբնապատճառների մասին։ Իսկ այժմ դուք, ընթերցող, պաշած էք քութէշի (սկարլատինա) հարուածներով, որ Թիֆլիսից յետոյ սկսել է համաճարակ տարածվել կովկասեան միւս քաղաքներում և գիւղերում, պահանջում էք այդ զարհուրանք սպառնող հիւանդութեան պարզ նկարագրութիւնը, հիւանդի պահպանողութեան եղանակը, համաճարակումի սահմանափակումը և եթէ հնար է նրա բնաջնջումն անելը։ Յիրաւի որ ձեր պահանջողութիւնը բնական է, ընթերցող, զէնք էք պահանջում քութէշի հետ կռւելու, խորհուրդների էք սպասում հիւանդին պահպանելու համար, իսկ իմ այբ ու բենից սկսած զրոյցներիս շատ չէր հասնի քութէշի նկարագրութեանը։ Գուցէ դուք դատապարտում էք թէ ինձ, թէ միւս ընկերակիցներիս, որ ձեզ կանխօրէն չենք ծանօթացրել մեր բժշկական գիտութեան հետ հանրամատչելի գրուածներով, բայց դուք սխալվում էք. այդպիսի գրուածներ այս վերջին տասը տարվայ մէջ մի քանի հատ լոյս են ընծայվել, ինչպէս փորձը ցոյց տուեց գրավաճառանոցների փոշու ճարակ դառնալու համար։ Մի նեղանաք, ընթերցող, որ այսպէս պարզօրէն ձեզ եմ մեղադրում, որ դուք էք եղել բժիշկների անտարբերութեանը պատճառը, հանրամատչելի գրքոյկների վերաբերութեամբ։ Այդպիսի հրատարակութիւնների ծախսերն հանելու համար, ստիպված են եղել հեղինակները, սոմեալների կամ այլ հաստատութիւնների օգտին վաճառելու։ Ցանեակ աղբիւրներ կարդալ մի հանրամատչելի գրուածքի համար, ժամերով զբաղվել գրութիւնը պարզելու, տպագրութեան ծախսերը տեսնել, այլ և այլ դժուարութիւններ կրել մինչև գրքոյկի հրատարակելը և այս բոլորը գրավաճառանոցների փոշու ճարակի համար, դուք ինքներդ դատեցէք, ընթերցող, որ ցաւալի է։

—

Հասարակութեան անտարբերութիւնը վարակիչ հիւանդութիւնների տարածման մասին, հասարակութեան սառնութիւնը բնակիչների ընդհանուր առողջապահական պայմանների բարւոքման մասին, այսօր դառն պտուղներ են տալիս, սարսափ են ձգել իմ և ձեր մէջ, ընթերցող, և չափերին դժբաղդութիւն են պատճառել, դառն արտասուքով անփոխարինելի կորուստը յիշելով։ Աղքատ դասակարգի մէջ մայիս ամսին պատահած ծաղիկ և քութէշ հիւանդութեան մի քանի դէպքերը, բոլորովին արմատախիլ արած չը լինելով վերջին ժամանակներս, ճայթեցան իրանց բոլոր ոյժերով, տեղ գնելով ունևոր դասակարգի մէջ ևս։

Քաղաքակիրթ հասարակութեան մէջ աններելի է սառնասիրտ կերպով վերաբերվել վարակիչ հիւանդութիւնների համաճարակ զարգանալուն։ Եթէ իր ժամանակին հասարակութիւնը նպաստէր բոլոր գործադրելի նախապաշտպանողական և առողջապահական միջոցներով քութէշ հիւանդութեանն առաջն առնելուն, մենք այսօր այդ անկոչ հիւրից ազատված կը լինէինք։ Եթէ կարելի լինէր իր ժամանակին առողջներին հիւանդներից հեռացնել, հիւանդներին առանձնացնել, հիւանդածին քութէշի թոյնի կենտրօնանալուց խուսափել, հիւանդածին թոյնը սկզբից բնաջնջել, չքաւոր հիւանդներին ամենայն տեսակ օգնութիւն տալ, նրանց առանց էն էլ մաշված հագուստը այրել, նրանց բնակարանները վարակիչ թոյնից ազատել, հագցնել և կերակրել գոնէ մինչև առողջանալը,—մենք այսօր, ընթերցող, սուգի մէջ ընկղմած ընտանիքներ չէինք տեսնի։ Բայց ո՞ւր են, ընթերցող, մեր բարեգործական հաստատութիւնները, մեր հիւանդանոցները, աղքատանոցները, անկելանոցները, գիշերանոցները, մեր հասարակական ճաշարանները, տարափոխիկ հիւանդութիւնների դէմ գործ դրված նախապաշտպանողական միջոցները.... որոնք եթէ ոչ բոլորովին, գոնէ մասամբ հիւանդածին թոյնի բազմանալուն ընդդիմանային, թոյլ չը տային նրան կազմուածքի մէջ մտնելու, համաճարակումն առաջացնելու, այժմ մեր հասարակութիւնը ազատված կը լինէր վնասակար չարիքների մէկից, որի նկարագրութեանը դառնում ենք։

—

Մանկական հասակի հիւանդութիւններից ամենավարակիչը ք ո ւ թ է շ ն է, (скарлатина-scarlatina). Նրա թոյնը սաստիկ կպչողական յատկութիւն ունի. վարակվում են ոչ թէ միայն հիւանդի հետ մօտ յարաբերութիւն ունեցողները, այլ և նրանք, որոնք կարճ ժամանակ հիւանդի սենեակումն են մնում, ուրեմն պարզ է որ հիւանդի մարմնից քութէշի թոյնը օդի մէջ տարածվելով՝ վարակման աղբիւր է դառնում։ Վարակիչ թոյնը գտնվում է հիւանդի մարմնի հիւսուածքների մէջ, արեան, արտասուքի, խլնքի, խորխի, մէզի, կաշու թեփերի մէջ և, ինչպէս հաստատում են, կղկղանքի մէջ անգամ։ Քութէշի թոյնը սաստիկ կենսական ոյժ ունի և հետազօտութիւններից երևում է որ շատ երկարակեաց է, այնպէս որ հպվելով զանազան առարկաներին բաւական երկար միջոցներ—ամիսներ, տարիներ—պահպանում է իր վարակիչ յատկութիւնը, դիմանում է սաստիկ ցրտին և բնաջինջ է լինում Ռէօմիւրի ջերմաչափով 80° աստիճան տաքութիւնից։ Վարակված առարկաները տասն տարուց աւելի ժամանակից յետ կարող են անհատներին վարակել, համաճարակումների աղբիւր դառնալ։ Վարակիչ թոյնը ոչ թէ միայն կարող է տարածվել շորերի, գրքերի, նա-

բազմամարդ քաղաքներում, շատ հեշտութեամբ կարող էին վարակել հիւանդութեամբ և դրանց, որոնք վերադառնալով քաղաքից գիւղ՝ իրանց աւելի կոկված շորերի տակ տարել են և տանում են այդ զարհուրելի ախտը, իրանց գիւղը, ուր այդ ախտը, անարգել կերպով տարածվում է, քանի որ շատ անգամ քաղաքից վերադարձած սիֆիլիսով հիւանդը ծածկելով իր հիւանդութիւնը՝ ոչ ոքին չէ զգուշացնում, իսկ շատ էլ չը հասկանալով հիւանդութեան ծր ատրճանի վըտանգաւոր լինելը՝ ոչինչ նախազգուշական միջոցներ ձեռք չէ առնում.... և այդպիսով հիւանդութիւնը մարդուց անցնում է կնոջը, եղբօրը, քրոջը, ապա մի տուն վարակելուց յետոյ անցնում է միւս տունը, այդ տանից երրորդ տունը.... և փոքր ժամանակից յետոյ ամբողջ գիւղը, ուր սերտ յարաբերութիւն կայ բոլոր բնակիչների մէջ, վարակվում է սիֆիլիսով.... Եւ զարմանալի չէ ուրեմն, որ Արարատեան դաշտի, Ղարաբաղի և ուրիշ կողմերում կան սիֆիլիսով վարակված ամբողջ գիւղեր....

Գիւղական ազգաբնակութիւնը շատ անգամ չէ հասկանում այդ հիւանդութեան էութիւնը և նրա վարակիչ լինելը, տեղեկութիւն չունի նրա յատկութիւնների մասին, ոչինչ նախազգուշական միջոցներ չը գիտէ,—և հասկանալի է ուրեմն, թէ ինչու այդ վեներական ախտը արագ արագ տարածվում է մի կողմից միւս կողմ....

Եւ այժմ ինքն իրան հարց է առաջ գալիս. ինչ պէտք է անել, դրա առաջն առնելու համար....

Միամտութիւն կը լինէր, ի հարկէ, խօսել բըժշկական զանազան միջոցներով այդ հիւանդութիւնը արմատախիլ անելու մասին. Նախ սիֆիլիսը այնքան էլ հեշտութեամբ չէ արմատախիլ լինում, և երկրորդ՝ ծրտեղից են մեր գիւղական ազգաբնակութեան մէջ բժիշկներ, որոնք տեղն ու տեղը դիմադրեն ախտի տարածվելուն....

Մի բան միայն առ այժմ շատ հեշտութեամբ կարելի է անել, և պէտք է անել,—այն է, բացատրել այդ հիւանդութեան էութիւնը, առանց թագցնելու պարզել նրա պատճառները և տարածվելու եղանակը, հասկացնել ժողովրդին հիւանդութեան պայմանները և վտանգը, որպէս զի այդ ժողովուրդը՝ այդ բոլորը իմանալով՝ իրան զգոյշ պահի, և ճանապարհ չը տայ այդ հիւանդութեան անարգել տարածվելուն....

Հէնց այդ հայեցակէտը դրդեց մեզ գրելու այս տողերը, փոխանակ ծածկելու այդ սարսափելի ախտի գոյութիւնը մեր գիւղական ազգաբնակութեան մէջ, և յոյս ունենք, որ մասնագէտ-բժիշկները չեն զլանայ ժողովրդին օգնութեան հասնելու....

Խ. Մ.

ՄԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Իր ժամանակին «Մշակի» մէջ հրատարակվեց պ. Գ. Տէր-Գրիգորեանցի բժշկականութեան դոկտորի աստիճան ստանալու մասին Փարիզի համալսարանում։

Պ. Գ. Տէր-Գրիգորեանց, Թիֆլիսեցի քահանայի որդի, գիմնազիական ուսումը աւարտեց՝ Թիֆլիսում, և ուղևորվելով Շվեյցարիա, մտաւ Ժընեվի համալսարանի բժշկական մասը, որտեղից փոխադրվեց Փարիզի համալսարանը, ուր անցեալ 1888 թւին աւարտեց իր ուսումը և ստացաւ բժշկականութեան դոկտորի բարձրագոյն կոչումը։

Ցարգելի դոկտորի երիտասարդ ամուսինը նոյնպէս ուսանողուհի է Փարիզի համալսարանի բժշկականութեան բաժնի։ Դրանք իրանց բնակութեան տեղ և գործունէութեան ասպարէզ ընտրած են Կ. Պոլիս։

Դոկտոր Տէր-Գրիգորեանցի դիսերտացիայի բնաբանը մի նշանաւոր և հետաքրքիր տեղ է բռնում մարդկային հիւանդութիւնների երկար շարքերում, այն է՝ երեխայոց մարմնի կէս մասի անդամալուծութիւն (Hémiplegies chez les enfants)։ Նա մանրամասնաբար քըննում է այդ հիւանդութեան պատճառները, որոնք այնքան բազմակողմանի են, նկարագրում է և նրա նշանները, ընթացքը և վերջը, առաջ է բերում օրինակներ, թէ բժշկական գրականութիւնից և թէ իր սեփական հետազօտութիւններից։

Ճշմարտութիւնը պահանջում է ասել, որ մեր պատուելի ազգակիցը լիովին աջողութիւն է ունեցել իր այդ ուսումնական գործի մէջ, պաշտպանելով նրան Ֆրանսիայի մայրաքաղաքի համալսարանի անուանի պրօֆէսօրների առջև։

Ցանկանում ենք, որ երիտասարդ դոկտորը, չփչելով գործնական կեանքին, չը դադարի շարունակել իր ուսումնական գործունէութիւնը, բաշխելով մեզ իր մտքի արտադրութիւնները բըժշկական գիտութեան, յօգուտ և ի պատիւ հայ անուան։

Ն. Բ.

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Յունվարի 9-ին

Երբ ամենայն ճիգ, ձգտում և յոյս խորտակվում են զարթեցնել մարդկային սրտի մէջ պարտաճանաչութեան զգացմունքը, մնում է միայն վերջին բողոքը, յուսահատութեան մրուրը կենդանակերպել լրագրի սիւնեակներում, և լռել, յանձնելով ապագայի պատմութեանը և դատաստանին։ Բայց չէ կարելի և ուրանալ, որ լրագրական ձայնն իսպառ չը ներգործէ իր մոգական ազդեցութեամբ դատապարտելի անտարբերութեան մատնված մեր սրտերին. դրա ապացոյցները այսօր ակներև են և անչափ ուրախալի, որ ամենայն բաւականութեամբ պատիւ ունեմ յիշատակելու։

Ամսիս 2-ին, գնդապետ Իսահակ Մելիք-Հայկազեանցի առաջնորդութեամբ հանգանակվեցաւ ի նպաստ աղքատների 170 րուբլի, որպիսին անմիջապէս բաժանվեցաւ մեր քաղաքի չքաւոր և կատարեալ անանկներին. առաջին անգամը չէ, որ պ. Մելիք-Հայկազեանց իր օրինակելի մարդասիրութեամբ ամաչեցնում է մեր բնիկ քաղաքացիներին. երանի թէ նրա բարեգործական միտումներին հետևէին մեր արիստոկրատիան և ինտելիգենցիան։

Ամսիս 5-ին, մեր յարգելի ուսուցիչ պ. Ն. Մատինեան, տեղացի մի քանի երիտասարդների հետ «աւետիս» մանգալով, հանգանակել են մօտ 70 րուբլի, որպիսի գումարը յանձնվելու է Բարեգործական ընկերութեան տեղական բաժնին, մեր ենթադրելի գրադարան-ընթերցարանի համար ֆօնդ կազմելու։ Պարոնը նոյն նպատակի համար հաւաքած ունի զանազան անձերից, իբրև նուէր, մօտ 100 հատոր գրքեր, և յոյս ունի թատրոնական ներկայացումներով և այլ միջոցներով բազմապատկել թէ դրամագլուխը և թէ գրքերի թիւն այնքան, մինչև հնարաւոր լինի մտադրված, հասարակական ընթերցարանը բանալու,—առանց ընկերութեան դրամագլխին ձեռք տալու, շօշափելու, միայն, ի հարկէ, Բարեգործական ընկերութեան հովանաւորութեան տակ։ Պարոնի նպատակը և ընտրած միջոցն այնքան համակրելի են, որ մենք ի սրտէ ցանկանում ենք ամենայն աջողութիւն։

Թող վերջապէս հասկանայ մեր Բարեգործական ընկերութեան ճիւղը, որ նրա ձգտած կլասիկական ձգտումները միշտ մնալու են իղձալ, որին հասնելը չինական պարիսպների է հանդիպում. և դժուար թէ լուծվի իր հաստատակամութեան դատապարտված գորդեան հանգոյցը. և եթէ վարչութիւնը խորտակելու լինի Չինաստանի մի պարիսպը, նրան պիտի հանդիպեն շատ և շատ խոչնդոտներ, որպիսիք, ձեռքս սրտիս դրած, շատ և շատ անմխիթար լինելու են մեզ։

Ամսիս 7-ին մեր դպրոցների ուսուցիչների և վարժուհիների մի խումբ, տեղական սիրողների մասնակցութեամբ, ներկայացրեց քաղաքային ժողովարանի դահլիճում յօգուտ երկսեռ դպրոցների չքաւոր սաների, պ. Սունդուկեանցի «Էլի մէկ զոհ» կոմէդիան։ Պէտք է ասած, որ ներկայացումը լաւ անցաւ. նիրողներից աւելին սպասել անպերախտութիւն կը լինէր մեր կողմից։ Անտրակտներում երգեցին ազգային երգեր, որոնք բաւական աջողվեցան. ներկայացումից յետոյ բոլորեցին ասիական տեղական պարը (ինչպէս յայտարարված էր աֆիշաներում), որը տևեց մինչև մէկ ժամը կէս գիշերից յետոյ։ Այսպէս, հանդիսականները նոյն երեկոյին մի տեսակ ընտանեկան խնջոյք էին համարում և ուրախ տրամադրված կեցցէներով իրանց գոհունակութիւնը յայտնեցին։ Դահլիճի բոլոր աթոռները գրաւած էին և մի խումբ մարդիկ հարկադրված ոտքի էին կանգնած. մուտքը (դուրս գալով ծախսից) պէտք է որ աւելի լինէր քան 120 րուբլի, որպիսի գումարը պիտի գործադրվի աղքատ սաների հագուստի և այլ պիտոյքների համար։ Առաջին աջողութիւնն ի նկատի ունենալով, հաւանական է, որ մեր յարգելի խումբը, պիտի բարեհաճէ մի քանի ներկայացումներ ևս տալու նոյնպիսի բարեգործական նպատակներով։ Մասնաւոր շնորհակալութիւն անտառապետ պ. Իզզաշեանին իր ամենաջերմ հոգացողութեան մեր նորածին բեմի կարգաւորութեան համար. պատիւ և յարգանք տ.տ. Ղազաղեանին և Ջիլինկարեանին և օր. Ե. Ստեփոյեանին, որոնք յաղթելով նախապաշարմունքները, բարեհաճեցին բեմի վրա ցոյց տալ իրանց շնորհալի խաղով խղճի և կամքի ազատութեան բողոքը և նրան կաշկանդող բռնակալութեան հետևանքը—զոհը. շնորհակալութիւն և պ.պ. Մատինեանին, Իզզաշեանին, Ջիլինկարեանին իրանց շնորհալի դերակատարութեան համար։

Ինչպէս լսում եմ, յիշեալ խումբը մտադրված է տօնել մեր տաղանդաւոր դրամատուրգ պ. Սունդուկեանի քսան և հինգամեայ գրականական յօբելեանը մի ներկայացումով, ուղերձով և մեր երիտասարդութեան կողմից յարգելի յօբելեարին պատշաճաւոր նուէրով։ Այս մասին պատիւ կունենամ յիշատակել լրագրումդ իր ժամանակին։

Բաղան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 20 յունվարի

Չը նայելով որ ես բացարձակապէս հրաժարվել էի մեծարանքի գնել իմ քսանհինգամեայ աննշան գործունէութիւնս բեմական գրականութեան վերաբերութեամբ, իմ սիրելի հայրենակիցներից շատերը այսու ամենայնիւ պատուեցին ինձ շնորհաւորական հեռագիրներով, ուղերձներով և մասնաւոր նամակներով։

Իմ ստացած հեռագիրներին ես անմիջապէս պատասխանեցի հեռագրով։ Բայց յիշեալ ուղերձները և նամակները դեռ ես մնում են անպատասխան։ Նոցա բովանդակութիւնը, ոճը, ձեր՝ լցնում են հոգիս բիւր բերկրանքով և ես խոստովանվում եմ որ անկարող եմ նրանց մի առ մի պատասխան հիւսել իմ թոյլ գրչով, մանաւանդ որ պաշտօնավարութեանս գործերը ինձ զրկում են հարկաւոր ժամանակից։

Ուստի թող ներեն ինձ իմ ազնիւ բարեկամները, եթէ ես լրագրութեան միջոցով միայն արտայայտում եմ նրանց իմ խորին շնորհակալութիւնը։

Խնդրում եմ, մեծարգոյ խմբագրապետ, ընդունել անկեղծ յարգանացս հաւաստիքը։

Գաբրիէլ Սունդուկեանց

մակների, խաղալիքների, կահ կարասիքների և այլն միջոցով, այլ և մինչև անգամ կերակրային նիւթերը, ուտելիքները, կաթը կարող են վարակման պատճառ դառնալ, եթէ գնվում են այնպիսի մարդիկներից, որոնց բնակարաններում քութէշով հիւանդներ կան։ Այդ հիւանդութիւնից ազատ կղզիացած տեղեր, մինչև անգամ աշխարհի ամբողջ մասեր քութէշի աւերիչ հետևանքներին են ենթարկվել, յարաբերութիւն սկսելով եւրօպացիների հետ։

Քութէշով հիւանդը հէնց հիւանդութեան սկզբից կարող է վարակել առողջներին, թէպէտև նա աւելի վարակիչ զօրութիւն ունի առողջանալու ժամանակ, երբ կաշին սկսում է թեփոտվել և մաքրվել։ Քութէշով վարակվելու անհատական տրամադրութիւնը այնքան էլ սաստիկ չէ, ինչպէս կարմրուկինը կամ ծաղիկինը. շատ օրինակներ հաստատում են, որ կան մարդիկ, որոնք իրանց ամբողջ կեանքում անընդունակ են եղել քութէշով վարակվելու, չը նայելով որ նրանք քութէշի թոյնի ազդեցութեանն են ենթարկված լինում։ Մարդկանց այս տեսակ անընդունակութիւնը բացատրվում է նրանով, երբ մի և նոյն ընտանիքի մէջ մի քանիսները վարակվում են, իսկ միւսները ոչ, չը նայելով որ ամէնքն էլ մի և նոյն թոյնի ազդեցութեանն են ենթարկված և ոչ մէկը նրանցից նախապաշտպանողական միջոցներ գործ չէ դրած։ Մի անգամ քութէշով հիւանդացած մարդ, համարեա առանց բացառութեան, կորցնում է իր ընդունակութիւնը կրկին այդ ախտով հիւանդանալու։ Հասակը բաւական նշանակութիւն ունի քութէշ ստանալու համար. Նորածինների հիւանդանալու տրամադրութիւնը աննշան է, երկրորդ տարեկանից մինչև եօթը տարեկան հասակը քութէշ ստանալու տրամադրութիւնը սաստկանում է և տասն տարեկան հասակից յետոյ արագ նուազում է։

—

Ուրեմն, ընթերցող, դուք տեսնում էք ինչպիսի վարակիչ յատկութիւն ունի քութէշի թոյնը, ինչպիսի աւերիչ աղբիւր պիտի դառնայ այն տունը, ուր կենտրոնացած է հիւանդածին սկզբունքը մարդու շորերի վրա, կահկարասիների և այլ առարկաների վրա։ Ենթադրեցէք այդպիսի մի հիւանդութիւն կաթնավաճառի, կամ հացավաճառի ընտանիքում և ահա վարակման ճանապարհը պարզվում է. մէկը կաթ է առնում իր մանուկներին կերակրելու համար, հաց է առնում միւսը իր սովորական հացավաճառից, չը մտածելով անգամ, որ այդ կարևոր սննդարար նիւթերը պարունակում են իրանց մէջ մի այնպիսի թունաւոր սկզբունք, որ ճայթեցնելու է իրանց ընտանիքի խաղաղ կեանքը, և գուցէ դառն արտասուքով լուանալու է իրանց անհոգութիւնը, որ իր ժամանակին գործ դրված նախապաշտպանողական միջոցներով չը ջնջեցին հիւանդածին թոյնի սկզբունքը իր նախկին հիւրասիրած չքաւորի բնակարանի մէջ։ Կամ ենթադրեցէք, ընթերցող, որ ձեզ մօտ հիւր է գալիս ձեր բարեկամը, ձեր ծանօթը, որ մի քանի ժամ առաջ այցելել է քութէշով հիւանդի իր ծանօթ ընտանիքը, թէպէտև ինքը կարող է ազատ մնալ վարակումից, բայց և այնպէս նա իր հագուստի մէջ սփռված քութէշի թոյնով կարող է վարակել ձեզ, կամ, ձեր մանուկներին։ Ահա այսպէս, ընթերցող, անհոգութիւնից վարակիչ հիւանդութիւնը հետզհետէ տարածվելով, համաճարակ կերպարանք է ստանում և չէ խնայում ոչ աղքատին, ոչ էլ հարուստին՝ տալով իր դառն պտուղները։

Բայց ահա ներկայացնենք, որ մանուկը, կամ չափահասը թունաւորված է քութէշով, սակայն մի կարծէք, ընթերցող, որ թոյնը իսկոյն և եթ ցոյց է տալիս իր աւերիչ զօրութիւնը. նա միւս հասարակ թոյների նման չէ ներգործում. մկնդեղ է ընդունում մարդը, կամ սնդկային մի խառնուրդ և կամ լուցկիների ֆօսֆօրանիւթը, և մի քանի վայրկեանից, մի քանի րոպէից յետոյ հիւանդանում է։ Քութէշի թոյնը, ինչպէս և միւս վարակիչ հիւանդութիւնների թոյնը ժամանակ է պահանջում մարդուն հիւանդացնելու համար, միջոց է հարկաւոր մինչև հիւանդութեան նշանների երևալը։ Երբ մենք ծաղիկ ենք պատուաստում երեխային, ուրիշ բառերով, երբ մենք ծաղկի թոյնը գիտութեամբ արիւնի մէջ ենք ներս մտցնում, ծաղկի բշտիկ իսկոյն չէ առաջանում, այլ անհրաժեշտ է մի քանի օր ժամանակ, մինչև որ ծաղկի թոյնը կազմուածքի մէջ իր ընթացքը կատարէ։ Մի և նոյնը կարելի է ասել կարմրուկի, տիֆի և միւս վարակիչ հիւանդութիւնների թոյնի մասին, որոնք վարակման օրը չեն յայտնում կարմրուկի, տիֆի և միւս վարակիչ հիւանդութիւնների նշանները։ Կարծես թէ, ինչպէս հողի մէջ ձգած մի ցորենի հատ, ունենալով իր մէջ ապագայ բոյսի բոլոր սկիզբները, պիտի սկզբից կատարէ հողի տակ իր ամբողջ ընթացքը և ապա լոյս աշխարհ դուրս գայ, նոյնպէս և բոլոր վարակիչ թոյները կազմուածքի մէջ մտնելով, պիտի կատարեն մարմնի մէջ իրանց ընթացքը, պիտի բազմանան նրանից սնունդ ստանալով, և ապա այդ հիւանդածին նիւթերը, միահամուռ ոյժերով սկսեն համերաշխութեամբ խանգարել մարդու կազմուածքի ֆիզիօլօգիական ընթացքը։ Եւ ահա տեսնում ենք մարդու թոքերը դժուարանում են կանոնաւոր շնչառութիւն գործել, սիրտը կորցնում է իր կանոնաւոր և չափով կատարվող աշխատութիւնը, ստամոքսը՝ կերակուր ընդունելու ցանկութիւնը, սիրտը խառնվում է—փսխողութիւն է սկսվում, միւս գործարաններն էլ անկանոն կերպով իրանց ընթացքից շեղվում են։ Ուրեմն տեսնում էք, ընթերցող, թէ ինչպէս վարակիչ հիւանդութեան մի սկզբնապատճառը,—թոյնը, մտնելով կազմուածքի մէջ, մարմինը նրա համար կերակուր է դառնում և բազմանալով բազմանում է, և մի քանի ժամանակից յետոյ խանգարում է նրա կանոնաւոր ուղղութիւնը, ընթացքը, և ինքն թոյնը, «իբրև աւազ ծովու», երևում է մարդու բոլոր հիւսուածքների մէջ՝ արիւնի, արտասուքի, խլնքի, խուրխի, մէզի, կաշու թեփերի մէջ և այլն.... Մի խօսքով, հիւանդածին թոյնի քանակութիւնը ահագին չափեր ստանալով, հանգամանքների յարմարութեանը նայելով, շարունակում է հազարաւոր մարդկանց վարակել։

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. Պօլսից մեզ ուղարկված է ոտանաւոր գըրվածների մի ժողովածու՝ «Սփոփանք ռամկին» վերնագրով, աշխատութիւն Մ. Ցովհաննիսեանի։ Այդ գրքոյկը գրական կողմից մի նորութիւն չէ պարունակում, քանի որ համարեա բոլոր ոտանաւորները գրված են Պօլսում ընդունված խրթին ոճով և միմեանց վրա կուտակված խրթին բառերով։ Բայց գրքոյկը մի ուրիշ կողմից նորութիւն է ներկայացնում, այդ այն է, որ «պօէտի քնարը» երգում է ոչ թէ ըստ սովորականին «գինի և սէր», այլ ենելով ռամկի կեանքի ասպարէզը՝ երգում է հայ բանւորի, արհեստաւորի, գործաւորի ուրախութիւնները և տրտմութիւնները, և հէնց այդ պատճառով գրքոյկը կոչվում է «Սփոփանք ռամկին»։

—

ԻԳԴԻՐԻՑ մեզ գրում են որ Ծննդեան գիշերը Իգդիրի հայոց դպրոցի ուսուցիչները «Այսօր տօն է» ման եկան և դպրոցի օգտին ժողովեցին մօտ 70 րուբլի։ Թղթակիցը ցանկանում է Իգդիրի ուսուցիչներին աւելի էլ եռանդ և համերաշխութիւն, որպէս զի կարողանան հասնել իրանց ցանկացած նպատակին՝ դպրոցը միշտ բարեկարգ դրութեան մէջ պահելու։

—

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Յունվարի 10-ին այստեղ տեղի ունեցաւ մի խայտառակ դէպք. այստեղի դպրոցի վարժապետներից մէկը, որը ապրում էր մի պարոնի տանը և պատրաստում էր նրա որդուն՝ ենթարկվել է մեծ վիրաւորանքի։ Տանտէրը՝ կամայականութիւններ անելով առիթ է գտել կըռւելու վարժապետի հետ, և կռիւը այն տեղն է հասել, որ տանտէրը իր տանեցիների հետ միասին ծ ե ծ ե լ են վարժապետին։ Այդ դէպքը մեծ աղմուկ է բարձրացրել։ Ինքն ըստ ինքեան հարց է զարթնում, թէ ինչ դաստիարակչական նշանակութիւն կարող է ունենալ սրանից յետոյ այն վարժապետը, որի պատւին այնքան անհոգ կերպով է վերաբերվում հասարակութիւնը, թոյլ տալով որ այս կամ այն անձը խայտառակ կերպով անպատւի դպրոցի մէջ ծառայող ուսուցչին։»

—

ԵՐԵՒԱՆԻ հոգևոր դպրանոցի հոգաբարձութեան կողմից ստացանք հետեւեալ նամակը։ «Ձեր լրագրի անցեալ տարւայ № 135-ի էջերում զետեղված էր մի նամակ Երևանից Ս. Տ. Մ. ստորագրութեամբ, որի վերջում ասված էր. «Եթէ այսօր նոյն իսկ բոլորիս ցանկութեան հակառակ չէ կատարվում դպրանոցի յիսնամեակը, ինչպէս վերև յիշեցինք, դա դպրոցի անյարմար և փոքր շինութիւնն է, ուրեմն երբ կարիքը այսօր նոյն իսկ շատ զգալի է՝ միթէ կարելի չէ յիշեցնել այդտեղացի պ.պ. Գէորգեան եղբայրներին իրանց խոստումը և իրանց հանգուցեալ եղբօր կտակը՝ այդ դպրոցի համար մի դահլիճ շինելու մասին...» Հոգաբարձութիւնը մօտ ծանօթ լինելով այն յարգելի հանգամանքներին, որոնք պատճառ են եղած պ.պ. Գէորգեան եղբայրներին այսօր յետաձգելու իրանց խոստացած դահլիճի շինութիւնը, հարկ չէ համարած բոլորովին յիշեցնելու և փութացնելու նրանց խոստման կատարումը, թէպէտ և դպրանոցը խիստ կարիք էլ ունենար դահլիճի, մանաւանդ անտեղի իսկ՝ հոգաբարձութեան կողմից յուշարար հանդիսանալ այնպիսի անձանց՝ որոնք միշտ ձեռնտու են եղած դպրոցին թէ նիւթական օժանդակութեամբ և թէ անձնական ծառայութեամբ, վայելած են ամեն ժամանակ կատարեալ վստահութիւն և արդարացրած ամեն յոյս։»

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի սիրողների մի խումբ պատրաստվում է հայերէն մի ներկայացում տալ յօգուտ Պետերբուրգի կովկասցի ուսանողների։

—

Ախալցխայից մեր ստացած տեղեկութիւններից երևում է, որ դպրոցի ուսուցչական խմբի մէջ նոր անհամաձայնութիւններ են ծագել։ Նորերումս դպրոցի պատերի մէջ տեղի են ունեցել այնպիսի դէպքեր, որոնք ընդհանրապէս պատիւ չեն կարող բերել ոչ մի դպրոցին։ Առանց արձանագրելու Ախալցխայի դպրոցում տեղի ունեցած դէպքերը, մենք կը ցանկանայինք որ հեռացնվէին այն բոլոր պատճառները, որոնք առիթ են տալիս խառնակութիւններին և կռիւներին։

—

Տեղական ռուս լրագիրները հաղորդում են որ «Մինգրելիա» շոգենաւը, որը բերում է դէպի մեր երկիրը հանգուցեալ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվի մարմինը, հասել է արդէն Կ. Պօլիս, և յունվարի 21-ին կամ 22-ին կը հասնի Բաթում։

—

Խօսրօեվի գործը կը քննվի, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, փետրվար կամ մարտ ամսին Թիֆլիսի դատաստանական պալատում։

—

Մենք լսում ենք որ Աթէնքի ֆրանսիական օպերէտի կառավարիչ պ. Լասալ, հասած լինելով Թիֆլիս, բանակցութիւն է սկսել Թիֆլիսի օպէրային թատրոնի վարչութեան հետ, որպէս զի վարձի թատրոնը մեծ-պասի համար։ Պ. Լասալ դիտաւորութիւն ունի բերել Թիֆլիս իր օպէրէտային խումբը փետրվարի վերջերում և սկսել իր ներկայացումները մեզ մօտ։ Պարոնը ցանկանում է աբօնըմէնտ բանալ իր ներկայացումների համար և մենք հաւատացած ենք որ նրա ձեռնարկութիւնը աջողութիւն կունենայ, քանի որ մեզանում շատ սիրում են օպէրէտներ։ Պ. Լասալի խումբը բաղկացած է մօտ 50 անձինքներից, իսկ նրա րէպէրտուարը բաղկացած է մօտ 40 պիէսաներից։ Քանի որ օպէրէտը, առհասարակ, միշտ աջողութիւն ունի մեր քաղաքում, անկասկած ֆրանսիական օպէրետը աւելի էլ մեծ աջողութիւն կունենայ մեզ մօտ։

—

«Правит. Вѣстн.» լրագրում կարդում ենք որ ֆրանսիացի պ. Ժիւլ Մ ո ւ ր ի է իրաւունք է ըստացել հրատարակել Թիֆլիսում մի պատկերազարդ լրագիր ֆրանսերէն լեզուով, «Le Caucase illustré» վերնագրով։ Հրատարակութեան բովանդակութիւնը շատ հարուստ և բազմակողմանի է երևում։

—

Պետական կալուածների մինիստրութիւնը վճռել է բանալ առաջին այգեգործական դպրոցը Կուտայիսի նահանգում՝ ուսեալ այգեգործներ պատրաստելու համար։

—

Սաստիկ ցրտերի պատճառով Օդեսայի ջրային ճանապարհի սառելը, որի հետեւանքը եղաւ ցորենի առևտրի դադարելը, մեծ վտանգ է սպառնում Օդեսայի շատ առևտրական տներին։ Առևտրական շրջաններում խօսում են շատ վաճառականների անխուսափելի սնանկութեան մասին։

—

Այս ամառ Պետերբուրգից Ռուսաստանի հարաւային կողմերը պէտք է գայ մի առանձին մասնաժողով, ուսումնասիրելու և աւելի կատարելագործելու արքունական հողերի ոռոգումը։ Այդ մասնաժողովը պէտք է պտտի ի միջի այլոց և Կովկասում։

—

«Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ իբրև թէ կառավարչական շրջաններում հարց է ծագել՝ թոյլ տալու, որ աստուածաբանական բարձր կրթութիւն ունեցող աշխարհական անձինք իրաւունք ունենան կրօն դասախօսելու միջնակարգ դպրոցներում։

—

1889 թւին արհեստագիտական և տեխնիկական դպրոցներ բանալու համար, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կարգադրութեանը յանձնված է 265,000 րուբլի գումար։

—

Նորերս Բաքու է եկել մի երիտասարդ չինացի բժիշկ, որը ինչպէս հաղորդում է «Каспій» լրագիրը, բաւական ժողովրդականութիւն է գտել։ Նրա ընդունարանը միշտ լի է, բացառապէս ստորին դասակարգին պատկանող հիւանդներով։ Հաղորդելով որ այդ չինացի բժիշկը բժշկել է մի քանի ծանր հիւանդներին, լրագիրը այնու ամենայնիւ երաշխաւոր չէ այդ լուրի ճշդութեան համար։ Սակայն տեղական լրագիրների պարտքն է ճշգօրէն իմանալ այդ բժշկի ինչ լինելը և եթէ հարկաւոր է զգուշացնել ժողովրդին արկածախնդիրներից....

—

Երկուշաբթի, յունվարի 23-ին, ռուսաց դրամատիկական թատրոնում կը կայանայ տաղանդաւոր դերասան պ. Լիւդվիգօվի բենեֆիսը։ Պարոնը ամենաքիչ ժամանակում կարողացաւ գրաւել հասարակութեան համակրութիւնը և անկասկած հասարակութիւնը կը շտապի ներկայ լինել այդ ներկայացմանը։ Խաղալու են հայ հասարակութեան ծանօթ «Ոճրագործի ընտանիք» դրաման և վիկտ. Ալէքսանդրովի «Торжество добродѣтели» կոմէդիան։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻԱՅՈՒՄ

Դեռ անցեալ տարի մենք առիթ ունեցանք մատնանիշ անելու Անգլիայում տեղի ունեցող մի նշանաւոր երևոյթի վրա,—այդ տեղական ինքնավարութեան խնդիրն էր, որ ընդունվեց պարլամենտի կողմից և հաստատվեց թագուհու ձեռքով և որը այժմ գործադրութեան մէջ է մըտնում։

Եւ ահա այժմ Անգլիայում կատարվում է մի նշանաւոր գործ, երբ տեղի են ունենում ընտրութիւններ գաւառական տեղական խորհուրդների համար։ Տեղական խորհուրդը արդէն կազմակերպվեց Լօնդօնում, Մեծ-Բրիտանիայի մայրաքաղաքում, որը այդ կողմից հանդիսանում է իբրև առաջնորդ ամբողջ պետութեան համար։

Մենք ուրիշ անգամ առիթ ենք ունեցել խօսելու այդ տեղական խորհրդների և նրանց իրաւասութեան մասին,—այդ պատճառով նոյնը կրկնել այս անգամ աւելորդ ենք համարում։ Այսքան հարկաւոր ենք համարում ասել, որ մինչև տեղական ինքնավարութեան վերջին կանոնադրութեան ընդունելը, Անգլիայի տեղական ինքնավարութիւնը շատ բանով տարբերվում էր եւրոպական միւս երկիրների տեղական ինքնավարութիւնից։ Անգլիայում տեղական վարչութեան շատ պաշտօնեաները ոչ թէ տեղական ժողովրդից էին ընտրվում, այլ նշանակվում էին կենտրոնական իշխանութիւնից, այնպէս որ ժողովուրդը չէր էլ մասնակցում տեղական իշխանութեան ներկայացուցիչների ընտրութեան գործում։ Բայց երկար ժամանակ Անգլիայի աւանդապահ ժողովուրդը չէր բողոքում դրա դէմ, մանաւանդ որ այդ պաշտօնեաները՝ զգալով իրանց հասարակական պարտաւորութիւնները, թշնամական յարաբերութիւնների մէջ չէին մտնում ժողովրդի հետ, և անկեղծութեամբ ծառայում էին նրա շահերին։

Սակայն նոր ժամանակը աւելի նոր պահանջներ առաջ բերեց։ Երբ ձայնատւութիւնը ընդհանուր դարձաւ ամբողջ Անգլիայի համար, երբ ժողովուրդը սկսեց մասնակցել նոյն իսկ պարլամենտի անդամների ընտրութեան մէջ, ի հարկէ, տարօրինակ էր երևում, որ այդ մի և նոյն ժողովուրդը չէր մասնակցում իր տեղական ինքնավարութեան գործում, և ինքը չէր ընտրում տեղական իշխանութեան ներկայացուցիչներին։

Այդ կազմակերպութիւնը փոխելու հարցը կարճ միջոցում իր ջերմ պաշտպաններն ունեցաւ, հարցը արծարծվեց, մշակվեց և այժմ նա արդէն իրագործված է. ինքնավարութեան համեմատ ժողովուրդը ինքը պէտք է ընտրի տեղական խորհրդի անդամներ, որոնց ձեռքում և պիտի կենտրոնանայ տեղական շատ գործերի վարելը։

Դեռ ևս յայտնի չէ ընտրութիւնների հետեւանքը, և չէ կարելի որոշ կերպով ասել թէ ժողովուրդը գլխաւորապէս ինչ մարդկանց է ընտրել. արդեօք այդ ընտրութիւնները անելիս ժողովուրդը քաղաքական ընդհանուր հայեցակէտերով է ղեկավարվել, թէ միայն ի նկատի է ունեցել այս կամ այն մարդու արժանաւորութիւնը և ընդունակութիւնը՝ տեղական խորհրդի լաւ անդամ լինելու համար։

Լօնդօնի խորհրդի համար միայն կարելի է որոշ բան ասել. այդ խորհրդի անդամները մեծ մասամբ արմատականներ և սօցիալիստներ են, և այդ ուղղութեան, մարդկանց ընտրութիւնը միանգամայն ուրիշ կերպարանք կարող է տալ Լօնդօնի տեղական գործերին. իսկ դա ուշադրութեան արժանի երևոյթ է, քանի որ Լօնդօնը իր մեծութեամբ մի փոքրիկ պետութիւն է ներկայացնում։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Տրապիզօն, 10 յունվարի

Ինչպէս ձեզ յայտնի է իտալական կառավարութիւնը յաջողեցաւ իր մտադրած դպրոցները բանալ Տրապիզօնում։ Բացված են ուսումնարաններ արական և իգական սեռի համար, զատ զատ։ Հայերէն լեզուի համար վարձված են յատուկ ուսուցիչներ։ Տրապիզօնցիք հիացած են մանաւանդ իտալացոց օրիորդաց դպրոցով։ Այս դպրոցն ունի նաև ծաղկոց մանուկների համար, առաջինն ամբողջ քաղաքում։ Վարժուհիների թիւը եօթն է, որոնց 6-ը իտալուհի են և 1-ը հայ։ Քաղաքի միւս ուսումնարաններից, ի միջի այլոց և Մխիթարեանների դպրոցից աշակերտները գունդագունդ դիմում են իտալական նոր դպրոցները։ Ուսման համար ոչինչ վարձ չէ պահանջվում։ Ամեն միջոցներ գործ են դնում իտալացիք ազդեցութիւն և ժողովրդականութիւն գտնելու համար Տրապիզօնի տեղական բնակիչների վրա։ Իտալական դպրոցներում յաճախողների մեծագոյն մասը հայեր և յոյներ են։ Ահագին մրցում կայ այժմ Տրապիզօնում մի կողմից իտալական և ֆրանսիական դպրոցների և միւս կողմից դրանց և տեղական ազգային դպրոցների մէջ։ Երկու ֆրանսիական կրօնական միաբանութիւն են գործում այս քաղաքում, մին «Ֆըրանչիսկեան» և միւսը «Սուրբ Յովսէփայ եղբայրների» կամ Ֆրէրների, սակայն եթէ ապագան համաձայնի ներկային, իտալական կառավարութեան դպրոցները՝ կարող պիտի լինեն ջըլատել դրանց բոլորին էլ։ Փոքր ժամանակից յետոյ կը բացվի նաև իտալական հիւանդանոց, որ առանց խտրութեան կրօնի և ազգութեան կը դարմանի ձրի բոլոր այն հիւանդներն, որ կը դիմեն իրան։ Օսմանեան տեղական կառավարութիւնը կատարելապէս անտարբեր է մնում այս օտար ազգեցութիւնների միմեանց դէմ մրցման մէջ։ Փաշայի անձնական հակումիցն է միայն, որ երբեմն մէկ, երբեմն միւս կողմին պաշտպանութիւն է յայտնվում։

Ա.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Սօֆիայից հեռագրում են, որ ստորին կարգի հոգևորականները պատրաստում են մի ուղերձ Կոբուրգեան պրինցին ներկայացնելու համար։ Այդ ուղերձը պիտի արտայայտի ներկայացողների համակրանքը։

—Պրուսիայի արդարադատութեան մինիստր է նշանակված Շէլլինգ։ Դա երևելի փիլիսոփայ Շէլլինգի որդին է։

—Վիէննայից գրում են, որ իբրև թէ Միլան թագաւորի և աւստրիական կառավարութեան յարաբերութիւնները մի փոքր սառել են։ Սակայն այդ լուրը, որը վաղուց արդէն պտտում է, մի քանի անգամ հերքված է թէ Վիէննայում և թէ Բելգրադում։

—Աւստրիական լրագիրները ցաւակցութիւն են արտայայտում այն ընդհարման համար, որը տեղի է ունեցել Կոբուրգեան պրինցի և բօլգարական բարձր հոգևորականների մէջ։ Մի քանի լրագիրներ այդ հոգևորականների ներկայացուցիչների վրա խստութեամբ յարձակվում են։

—Կաթօլիկ բարձրագիր հոգևորականները էլի շարունակում են արծարծել կաթօլիկ եկեղեցու պետի՝ Հռոմի պապի աշխարհային իրաւունքները վերականգնեցնելու հարցը։ Ինքը պապը ջերմ սիրով է վերաբերվում դէպի այդ տեսակ ցոյցերը.—բայց այդ բոլոր ցանկութիւնները մնում են ցանկութիւններ, և միշտ կը մնան, քանի որ պապի իրաւունքների վերականգնեցնելը նոյն իսկ Հռոմում ցնորք է համարվում։

—Կրակօվի եպիսկոպոսին աւստրիական կառավարութիւնը իշխանական տիտղոս է շնորհել։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՎԻԵՆՆԱ, 18 յունվարի։ Աւստրիական թագաժառանգը վախճանվեց։

ՎԻԵՆՆԱ, 18 յունվարի։ (Corresp. Bureau»-ի հեռագիր)։ Մէյերլինգից,—Բադենի մօտ,—որտեղ թագաժառանգը անցեալ օրը երեկոյեան որսի գնաց, ստացված է ողբալի լուր, որ նորին բարձրութիւնը յանկարծակի վախճանվել է։

ՓԱՐԻԶ, 19 յունվարի։ Այն շփոթը, որը տեղի ունեցաւ Բուլանժէի ընտրութեան առաջին րոպէին, արդէն անցնում է. պարլամենտական պարագլուխները յետ են կանգնում իրանց դիտաւորութիւնից՝ գեներալ Բուլանժէին ձերբակալելու և պաշարման դրութիւն հաստատելու վերաբերմամբ։ Պայքարը այժմ կենտրոնանում է կառավարչականների և պատեհականների մէջ։ Երեկվանից սկսած այդ պայքարը աւելի սաստկացել է՝ քանի որ դրա մէջ խառնվել են ձախակողմեանները և կենտրոնը։

ՎԻԷՆՆԱ, 19 յունվարի։ Անցեալ օրը աւստրիական Թագաժառանգը՝ ուղեկցութեամբ կոմս Յովսէփ Գօյօսի, լէյբ-եգեր Վօտչկի և լէյբ-սենեկապետ Կօշէկի՝ գնաց Մէյերլինգ կոչված ամրոցը, որը գտնվում է Բադընի մօտ։ Երէկ Հօֆբուրգում ստացվեց հեռագիր, թէ Թագաժառանգը իրան վատ է զգում, և թէ նա կը գիշերէ Մէյերլինգում։ Այդ առիթով երէկ պալատի մէջ նշանակված ճաշը յետաձգվեց։ Այսօր, առաւօտեան 10 ժամին, աւագ-արարողապետ Բօմբէլլ հեռագրով լուր ստացաւ, որ Թագաժառանգը առաւօտեան ժամը 6-ին անկողնում գտնված է մեռած, և ողորմելու մարմինը արդէն սառել է, ուստի մահը տեղի պէտք է ունեցած լինի, յամենայն դէպս, կէս գիշերին։ Բօմբէլլ շտապեց պատահածի մասին յայտնել Թագաժառանգուհուն, իսկ նորին բարձրութիւնը՝ ճնշված այդ տխուր համբաւի ազդեցութեան տակ՝ շտապեց կայսրի մօտ։ Բօմբէլլ արտակարգ գնացքով ուղևորվեց Մէյերլինգ, այնտեղից հանգուցեալի մարմինը բերելու համար։

ՎԻԷՆՆԱ, 19 յունվարի Մայրաքաղաքի ազգաբնակութիւնը գտնվում է տնտգային դրութեան մէջ. փողոցները լի են բազմութեամբ։ Պաշտօնական աղբիւրներից առ այժմ միայն լուր կայ, որ Թագաժառանգ Րուդոլֆ մեռել է Մէյերլինգում, Բադընի մօտ։ Երեկոյեան մարմինը կը տեղափոխվի Վիէննա։ Թագաժառանգի յանկարծամահ լինելու մասին պատում են ամեն տեսակ լուրեր. ասում են, որ իբրև թէ լէյբ-եգերի անզգուշութիւնից նրա հրացանը տրաքեց և գնտակը դիպաւ Թագաժառանգի սրտին, միւսները ասում են, որ իբրև թէ Թագաժառանգը վայր է ընկել որսորդական կառքից։ Ամենից աւելի հաւանական այն լուրն է, որը հաղորդում է, թէ Թագաժառանգ Րուդոլֆ առաւօտեան մեռած է գտնված անկողնում, և որ նա մեռել է կաթուածահար լինելուց։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 յունվարի։ Երէկ Պետերբուրգ հասաւ Հեսսենի մեծ դուքսը՝ Թագաժառանգի և իր աղջիկ՝ իշխանուհի Ալիսայի հետ միասին։ Կայարանում նրան հանդիպեցին Թագաժառանգ Ցեսարեվիչը և բոլոր Մեծ Իշխանները։

ՎԻԷՆՆԱ, 19 յունվարի։ Ժամը $11^1/_2$-ին կոմս Գօյօս որսորդական զգեստով հասաւ Հօֆբուրգ և իսկոյն գնաց կայսրի առանձնասենեակը։ Կայսրը շտապեց կայսրուհու մօտ, որը յուսահատութեան առաջին րոպէները անցնելուց յետոյ, այնքան ոյժ ունեցաւ, որ կարողացաւ, կայսրի ուղեկցութեամբ գնալ Թագաժառանգուհու մօտ։ Կայսերական զոյգը մեծ դժուարութեամբ կարողացաւ համոզել Թագաժառանգուհուն անմիջապէս Մէյերլինգ գնալու մտքից հրաժարվելու։ Ապա կայսրը առանձնացաւ, մինչև ժամի 3-ը կէսօրից յետոյ. դրանից յետոյ կայսրը կարեւոր կարգադրութիւններ արեց Թագաժառանգի մարմինը տեղափոխելու մասին։ Թագաժառանգի նշխարները գիշերը բերվեցան հարաւային երկաթուղու կայարանը, որտեղից ուղարկվեցան Հօֆբուրգ՝ վեց ձի լծած կառքով։ Կայարանի մօտ հաւաքված բազմութիւնը գլխարկները հանեց։ Հօֆբուրգի առաջ նոյնպէս կանգնած էր մեծ բազմութիւն, որը նոյնպէս լուռ՝ յարգանքով՝ ողջունեց հանգուցեալ Թագաժառանգին։ Դագաղը տարվեց օգոստափառ հանգուցեալի սենեակը։ Պաշտօնական «Wiener Zeitung» հաղորդում է. «Անցեալ օրը Թագաժառանգը գնաց Մէյերլինգ որսի, և հրաւիրելով մասնակցելու որսին մի քանի անձինքների, որոնց մէջ և պրինց Ֆիլիպ Կօբուրգին, կոմս Գօյօսին։ Նորին բարձրութիւնը դեռ երէկ մի փոքր լաւ չէր զգում իրան։ Երբ որսին մասնակցելուն հրաւիրվածները այսօր հաւաքվեցան ու Թագաժառանգը դուրս չէր գալիս, նրանք մարդ ուղարկեցին դրա պատճառը իմանալու համար, և շուտով նրանք ստացան ողբալի լուրը»։ Ի նըկատի ունենալով կառավարչական հաղորդագրութիւնը, իրանց արժէքը կորցնում են երեկոյեան լրագիրների յայտնութիւնները, որոնք Թագաժառանգի մահուան վերաբերեալ զանազան լուրերի արձագանք էին, մանաւանդ որսի ժամանակ պատահած հնարաւոր դժբաղդութեան վերաբերմամբ։ Պաշտօնապէս հաստատվում է, որ Թագաժառանգը վախճանվել է առաւօտեան 7 և 10 ժամվայ ընթացքում յանկարծակի՝ սրտի կաթուածից։ Թաղման պատրաստութիւնները վաղը կը սկսվեն։

ՎԻԷՆՆԱ, 20 յունվարի։ Թագաժառանգ երջհերցոգ Րուդոլֆ զարթեց առաւօտեան 7 ժամին, կանչեց պալատական ծառայ Կօշէկին, և գանգատվեց նրան որ դեռ ևս իրան վատ է զգում, այդ պատճառով որսը պէտք է յետաձգել։ Երբ որ ծառան դուրս էր գնում պրինցի սենեակից, այդ վերջինը մի աղաղակ արձակեց։ Կօշէկ շտապով վերադարձաւ և տեսաւ որ Թագաժառանգը բարձի վրա ընկած՝ սաստիկ հառաչում էր։ Կօշէկ անմիջապէս վազեց կոմս Գօյօսին կանչելու համար, որը և ականատես եղաւ Թագաժառանգի օրհասական տանջանքներին։

ՎԻԷՆՆԱ, 20 յունվարի։ Աւստրիական գահի ժառանգը յայտնված է երջհերցոգ Կարլ-Լուդվիգ։ Բայց դեռ ևս յայտնի չէ ով կը ճանաչվի սրա ժառանգ՝ աւագ թէ կրտսեր որդին։

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ОПТИЧЕСКОЕ ОТДѢЛЕНІЕ
въ магазинѣ часовъ
М. Г. ЦЕЙТЛИНА
противъ Дворцоваго сада, угловой магазинъ.
ВСЕВОЗМОЖНЫЕ ОЧКИ, ПЕНСНЭ, ЛОРНЕТЫ и ТЕРМОМЕТРЫ.
отпускаются въ точности по рецептамъ г г. врачей, по новой метрической и прежней дюймовой системѣ. Починки и вставки стеколъ.
ЦѢНЫ САМЫЯ УМѢРЕННЫЯ. 6—6 (շ)

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1889 ГОДЪ НА ЖУРНАЛЪ
„МЕДИЦИНСКАЯ БЕСѢДА"
ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ А. Х. САБИНИНА.
ГОДЪ III

«Медицинская Бесѣда» имѣетъ цѣлью знакомить общество, черезъ посредство общедоступныхъ статей, съ современнымъ направленіемъ врачебной науки и съ желательною постановкою врачебнаго дѣла. Земскіе санитарно-медицинскіе вопросы, статьи по общественной и частной гигіенѣ, статьи по различнымъ отраслямъ врачебной науки, школьная гигіена, аптечное дѣло, статьи по различнымъ отраслямъ естествознанія, врачебныя замѣтки и хроника, библіографическій отдѣлъ, историческія свѣдѣнія и замѣтки—вотъ основная часть программы журнала. «Медицинская Бесѣда», имѣя обширную, разностороннюю программу, будетъ служить, какъ и въ прошлыхъ годахъ, въ одинаковой степени интересамъ врачей и публики.

«Медицинская Бесѣда» выходитъ два раза въ мѣсяцъ, каждый рызъ въ объемѣ до 2-хъ печатныхъ листовъ.

Цѣна за годъ безъ доставки 3 р. 50 коп., съ доставкой 4 руб.; за полгода безъ доставки —2 руб., съ доставкой 2 р. 50 к.; съ пересылкой за годъ—4 р. 50 к.. за полгода—3 руб. Фельдшера, фельдшерицы, акушерки и сельскіе учителя платятъ 3 руб, въ годъ съ доставкой и пересылкой.

Подписка принимается: въ Воронежѣ, въ конторѣ журнала (1-я Острогожская, д. Мюфке) и въ книжномъ магазинѣ В. В. Юркевича (Больш. Двор. ул., домъ Адлеръ), въ С-Петербургѣ: въ книжномъ магазинѣ К. Л. Риккера (Невскій, № 14), въ Медико-Хирургическомъ магазинѣ Н. П. Петрова (Выборгская сторона, Нижегор., № 17); въ Москвѣ: въ книжномъ магазинѣ А. А. Карцева (Фуркасовскій переул., д. Обидиной) и въ конторѣ Н. Печковской (Петровскія линіи); въ Орлѣ, въ публичной библіотекѣ «Орловскаго Вѣстника»; въ Самарѣ, въ конторѣ редакціи «Самарской газеты»; въ Астрахани, въ Прибалтійскомъ магазинѣ, г. Ролякова, въ Оренбургѣ, у г. завѣдующаго библіотекой при Казенной Палатѣ. 5—6

ԲԺԻՇԿ ՊՐԷՕԲՐԱԺԷՆՍԿԻ

Մասնաւորապէս բժշկում է էլէկտրականութեամբ, Փարադէական և գալվանական հոսանքով ձեռքերի և ոտների անդամալուծութիւնից, ըէվմատիզմից, ներվային հիւանդութիւններից և կոնտրակտուրայից (միանանքների անդամալուծութիւն), բժշկում է կոյրերին և խուլերին անդամալուծութիւնից և նոյնպէս ընդունում է կանացի հիւանդութիւններով և սիֆիլիսով տկարներին։

Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան 9 ժամից մինչև 12 ժամ և երեկոյեան 7 ժամից մինչև 8 ժամ, Միքայէլեան փողոցում, Բէկխանովի տանը, № 103. 8—10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԻՍՏՈՄ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆՑԻ

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻՑ-ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԳԻՐՔ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐ

Գինն է 3 րուբլի, ճանապարհի ծախսը գնողի վրա է։

Միանուագ քանից աւելի գնողին զիջումն կը լինի։

Վաճառվում է ԲԱՅԱՌԱՊԷՍ Խիզիկէլի և ընկ. գրավաճառանոցում, Թիֆլիս, Գօլօվինսկի Պրոսպէկտ, առաջին Գիմնազիայի հանդէպ։ 30—40

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1889 ГОДЪ НА РУССКІЙ
САТИРИЧЕСКІЙ ЛИСТОКЪ
ЖУРНАЛЪ ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ, ЛИТЕРАТУРНЫЙ И ЮМОРИСТИЧЕСКІЙ.

Программа журнала: I Сатирическая хроника человѣческой жизни и ея явленій, имѣющихъ ѣмсто, какъ въ Россіи, такъ и заграницей.—II. Сатирическая литература: повѣсти, разсказы, сцены. пьесы, поэмы, стихотворенія и тому подобное.—III. Московскій листокъ: столичная жизнь и ея новости.—IV. Петербургскій листокъ.—V. Сатирическое обозрѣніе изящныхъ искусствъ: театръ, живопись, музыка и прочее.—VI. Сатирическая критика русской журналистики и литературы: краткіе переводы, рисунки и каррикатуры.—VII Корреспонденціи и сообщенія.—VIII Смѣсь: шутки въ стихахъ и прозѣ, анекдоты, афоризмы, эпиграммы, пародіи, загадки, ребусы и т. д.—Сатирическіе и юмористическіе рисунки и каррикатуры русскихъ и иностранныхъ художниковъ.—X. Объявленія.

ВЫХОДИТЪ ЕЖЕНЕДѢЛЬНО, ВЪ КОЛИЧЕСТВѢ 52 №№ ВЪ ГОДЪ.

Подписная цѣна; на годъ—7 руб., съ доставкой и пересылкой во всѣ города Россіи—8 руб., на полгода безъ доставки—4 руб., со пересылкой и доставкой—5 руб. Плата за помѣщеніе объявленій за 1 разъ 25 коп. за строчку петита въ одинъ столбецъ. За различныя украшенія и рисунки къ объявлешіямъ плата полагается по соглашенію.

Отдѣльные №№ 15 копѣекъ.

Иногородніе подписчики адресуются исключительно въ контору редакціи: Тверской бульваръ, домъ священника Булгакова, Редакторъ-издатель Н. Н. Соѣдовъ. 3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
„ԵՐԱԽԱՅՐԻՔ"

Հրատարակութեան վերջին չորրորդ գիրքը—Ձմեռ։ Գինը 50 կօպէկ է։ Վաճառվում է Թիֆլիսի Կենտրոնական, Կոլխասեան և միւս բոլոր գրավաճառանոցներում։ Ցանկացողները նոյն տեղերում և և հեղինակից կարող են ստանալ «ԵՐԱԽԱՅՐԻՔԻ» առաջին, երկրորդ, երրորդ (Գարուն, Ամառ, Աշուն) գրքերը, որոնց իւրաքանչիւրի գինը նոյնպէս 50 կօպէկ է։ Իմ հասցէն. Шулаверъ (черезъ Бѣлый-Ключъ) Аршаку Меграбяпъ.
3—3 Արշակ Մեհրաբեան

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի երթեւեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ Հինգշաբթի, փետրվարի 2-ին, ՄԻՆԳՐԵԼԻԱ (MINGRÈLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԺԻԲՈՒԷՆ (GIBOIN) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսոն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ։ Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում Լէմօզլուի տան, Նաբերէժնայա, և Թիֆլիսում նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103. 1—2 (շ. շ.)

ՄԻ ՀԱՄԵՍՏ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ ընդունում է գիշերօթիկ և կիսագիշերօթիկ 8-ից մինչև 13 տարեկան ԵՐԵԽԱՆԵՐ։
Հարցնել Վանքի փոքր փողոց № 5. 6—10 (ե. շ.)

ВЪ ЖИРАРДОВСКОМЪ СКЛАДѢ
Тифлисъ, Дворцовая ул., КАРАВАНСАРАЙ БЫВШІЙ АРЦРУНИ.

ԺԻՐԱՐԴԵԱՆ ՊԱՀԵՍՏ
Դվօրցօվայա փողոց ՆԱԽԿԻՆ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ քարավանսարայում
Ստացված են
ՊԱՏՐԱՍՏ ՐՐԵՋԷՆՏՆԵՐ ամեն տեսակ չափերի
6—10 (շ) ԴՕՆՆԷՐ և ԼԷՑՑ

ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐԸ
Արդէն սկսված են։ Ընդունելութիւնները շարունակվում են։ Ծրագրի մասին դիմել հիմնադրին։ Զիջանելով շատերի խնդիրներին, ազատ լսողների համար մուտքը նշանակված է 1 ր., իսկ կուրսային լսողների համար տարեվճարը մնում է 75 ր.։ Դասախօսութիւնները լինելու են ամեն երկուշաբթի չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, ժամ 6—7 երեկոյեան։
Հիմնադիր կուրսերի Ա. ԱՐԱՍԽԱՆԵԱՆՑ
Тифлисъ, Гановская ул., д. Іоаннисіани. 10—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ 20 Января 1889 г. Типографія Канцеляріи Главноначальств. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.